

Methodological aspects of research on tourist activity – new concepts

Metodologiczne aspekty badań aktywności turystycznej – nowe koncepcje

Paweł Różycki

*Academy of Physical Education in Cracow, al. Jana Pawła II 78, 31-571 Krakow;
AGH University of Science and Technology, Faculty of Geology, Geophysics and Environment Protection, Department of General
Geology and Geotourism, al. Mickiewicza 30, 30-059 Krakow,
e-mail: itrozycki@o2.pl*

Abstract: *Research on tourist activity is considered to be particularly troublesome. Due to the lack of one, coherent definition of tourism there occur considerable problems the results of studies carried out in various research centres are compared. The intensity of the problem increases in the case of the research on tourist activity in physical culture, sociology and psychology. In this study a new, so far not applied, definition of tourist activity is presented. It could be helpful in research on tourism, based on criteria of distinguishing between tourists. A subjective criterion allows us to distinguish between people who feel they are tourists, and who subjectively feel that what they do can be regarded as the phenomenon of tourism.*

Key words: *tourism, tourist activity, conscious tourism, unconscious tourism*

Treść: *Badania nad aktywnością turystyczną sprawiają badaczom wiele problemów. Przy braku jednej, spójnej definicji turystyki pojawiają się trudności z porównywalnością wyników badań prowadzonych przez różne ośrodki. Szczególnie problem ten pojawia się podczas badań aktywności turystycznej z zakresu kultury fizycznej, socjologii i psychologii. W opracowaniu przedstawiono propozycję nowego, dotąd niestosowanego, definiowania aktywności turystycznej. Może ono ułatwić badania nad turystyką, na podstawie kryteriów wyodrębniania turystów. Według kryterium subiektywnego można wyodrębnić do badań osoby, które czują się turystami, w sposób subiektywny odczuwają, że to, co robią, zalicza się do zjawiska turystyki.*

Słowa kluczowe: *turystyka, aktywność turystyczna, turystyka świadoma, turystyka nieświadoma*

Introduction

There are a lot of studies dealing with different forms of tourist activity among various groups of people. Yet, there are no explanatory works but only papers describing the tourist activity itself. The lack of a coherent definition of tourism together with its interdisciplinary character and many-sidedness contribute to that state of affairs, and cause considerable obstacles for researchers. On the other hand, the new research perspectives appear and outdate the so far achieved results. The lack of explanatory investigations and, in particular, the lack of comparability of the results becomes evident. The fast-changing world, the style, the way of living and the management of human's free time imply taking up the question of research methodology of tourist activity.

The reason for the incomparability of the research results is, first of all, the methodological incompatibility of the carried-out studies. Already in the 1970ties, attention was drawn to the lack of methodological coherence of the hitherto research carried out in Poland, which is a serious obstacle in the attempt to present the usage and the management of free time over the years.

The concept of tourist activity

The tourist activity is one of the concepts which are very often presented and dealt with in various studies and theoretical considerations. It appears in sociological, psychological, geographical as well as economic studies. However, the tourist activity is very rarely described in an unambiguous and precise way. It may be the result of the interdisciplinary character of the phenomenon and the complexity of the problem.

The research on tourist activity is hampered by the plurality of the concepts presented by the researchers, by the statisticians and by the trade practitioners on the other hand. There are two main-stream concepts. The first is a theoretical, many-sided, incoherent concept approached in a very individual way by the researchers representing various fields of science... The second one is a statistical concept based on selected definitions used for quantitative research (Zürn, 1972). Thus, it seems appropriate to apply a common understanding of tourism, most often associated with certain physical effort, active tourism and sightseeing. Pilot research suggests such approach towards the tourism. Although new and debatable, it seems to facilitate the social research on tourism.

The concept of tourist activity, as proposed by Alejsiak (2000), is very rarely used in tourism literature. This author claims that many more works have been written on tourist consumption, participation in tourism, etc. Indeed, "tourist activity" is rarely used by economists who deal with tourism although it is quite common in the social sciences. The gravest drawback of the research on tourist activity is diversified terminology, especially the differences between 'scholarly language' and 'common language' (Alejsiak, 2000). The differences in the construction of questionnaires used in research on tourist activity are yet another reason for the

incomparability of the results. Alejziak (2000) believes that the greatest disproportion arise when describing the structure of tourist activity referred to the forms of tourist flow. Commonly, the respondents make a choice between forms of tourism but they do not know the definitions and do not recognize the differences between various forms of tourism – the fact has a devastating impact on the study results. Sometimes, the respondents are not sure whether their actions and the way they spend their free time can be included in what is called “tourism”. Moreover, the predefined research tools sometimes limit the spectrum of answers that deal with actions which can be included into the tourist activity.

Winiarski (1995) provides examples of categorization of human’s activity. He believes that in the literature the following types of activity are identified:

- a) physical and psychological,
- b) autotelic and heterotelic,
- c) social, intellectual and amateur,
- d) motor, socio-professional and psycho-cultural,
- e) social, scientific, cultural and tourist,
- f) productive, educational, entertainment, self-service, military, artistic, etc. Although tourist activity appears in one of these categories it is impossible to neglect certain connec-

tions with tourism in other categories. The precise definition and the location of tourism among other forms of human’s activity still remains an open and debatable problem (Fig. 1).

The tourist activity is controlled by many factors: social, economic, political, spatio-cultural and random. The tourist activity is described as “the whole of activities connected with preparing and practising tourism as well as with various forms of experiencing tourism. However, it is practising tourism itself that makes the most elementary manifestation of tourist activity” (Łopaciński, 1986). This definition refers to the stages of a journey or to so-called “M. Boyer’s triad”, which includes three stages of a journey from the point of view of a person practising tourism: (i) an imagined journey (before setting off), (ii) a going-on journey - the journey experienced while travelling and (iii) a journey recalled (after coming back). From a scholarly point of view most important is the second stage... Thus, scientific research focuses, above all, on the activity of practising tourism itself. Lubowicz (1995) provides a somewhat different definition of tourist activity, which includes: “all the actions directed towards realisation of various aims connected with setting off, and even a single fact of leaving is regarded as a criterion of tourist activity, no matter the goals” (Fig. 2).

Fig. 1. Brasilia – Rio de Janeiro, Copacabana Beach, phot. P. Różycki • Brazylia – Rio de Janeiro, plaża Copacabana, fot. P. Różycki

Fig. 2. Peru – Bolivia border, phot. P. Różycki • Peru – granica z Boliwią, fot. P. Różycki

Criteria for categorization of tourists

Having analysed the hitherto scholarly output in the field of tourist activity, a lot of attention is paid to comparability of the research results. Above all, this is an effect of the lack of a unified definition of tourist activity. Thus, it seems justified to regulate the ways of selecting people who can be ascribed to those practising tourism. Three criteria of such selection can be identified. Then, based on these criteria, certain people are selected and subjected to specific and detailed research.

- The first criterion is formal – the research group includes those who are the members of tourist organizations,
- The second criterion is definitional – the research group includes those who left their place of living at least once in the last year,
- The third criterion is subjective – the research group includes those who subjectively feel they practise tourism.

Defining the tourist activity

In the view of the above-mentioned facts, it seems worth to introduce a definition of “conscious tourist activity” and “unconscious tourist activity”. There are references to these

concepts in the definitions accepted by the UN WTO. The question on practising tourism that the respondents were asked for deals with “conscious” tourist activity, in other words “involved” tourist activity. People, who do not know and do not use the scientific definitions of the very phenomenon but who claim they practise tourism are aware of their participation in tourism. The concept of conscious tourism seems to be a peculiar novelty, yet it seems to express the participation in tourism in the most reliable way. The aim of treating tourism this way and the aim of introducing the mentioned division is to enable, in the future, the long-term comparative research carried on in various research centres; provided that such approach towards tourism is approved. The individual and subjective treatment of tourism by the respondents eliminates the limits imposed by certain definitions applied in the research.

Therefore, the conscious tourism is the most objective term that reflects the tourist activity. Such terms have not been so far encountered in the literature referring to tourist activity. The definitions proposed are either too narrow or too broad. It is possible to spot certain similarities in the concept of the narrow and the broad understanding of tourism by K. Przeclawski. The variety of the concepts of tourism activity (Fig. 3) can be illustrated by opinions of certain researchers who regard shopping or possessing the tourist equipment as signs of tourist activity (Łopaciński, 1988).

Fig. 3. Thailand – Phi Phi islands, phot. P. Różycki • Tajlandia – wyspy Phi Phi, fot. P. Różycki

Fig. 4. France – Nice, phot. P. Różycki • Francja – Nicea, fot. P. Różycki

In conclusion, an innovatory, yet undoubtedly debatable definition can be suggested. Thus, “tourism is all the departures from one’s place of living that in the subjective feeling

of its participants belong to tourist activity” (Fig. 4) (Różycki, 2009). □

Streszczenie

Metodologiczne aspekty badań aktywności turystycznej – nowe koncepcje

Paweł Różycki

Istnieje dużo opracowań na temat różnych form aktywności turystycznej wielu grup ludności. Wśród nich brak jest jednak prac wyjaśniających, a nie tylko opisujących aktywność turystyczną. Przyczyną tego stanu rzeczy jest między innymi brak spójnej definicji turystyki, jej interdyscyplinarność i wieloaspektowość. To właśnie stwarza badaczom turystyki wiele problemów. Ciągłe pojawiają się nowe perspektywy badawcze, powodując dezaktualizację dotychczasowych wyników. Uwidacznia się brak dociekań eksplanacyjnych i w szczególności brak porównywalności dotychczasowych wyników badań. Przyczyną tego jest przede wszystkim różnorodność metodologiczna prowadzonych analiz. Już w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku zwracano uwagę na brak metodologicznej wspólnoty poszczególnych badań przeprowadzanych dotychczas w Polsce. Jest to poważne utrudnienie przy próbie przedstawienia na przestrzeni ostatnich trzydziestu lat wykorzystania i zagospodarowania czasu wolnego.

Aktywność turystyczna należy do tych pojęć, które pojawiają się często w różnych opracowaniach i rozważaniach teoretycznych. Są to zarówno opracowania socjologiczne, psychologiczne, geograficzne, jak i ekonomiczne. Jednak bardzo rzadko aktywność turystyczna bywa jednoznacznie i precyzyjnie określana. Wynikać to może z interdyscyplinarności zjawiska i złożoności problemu.

Badanie aktywności turystycznej utrudnione jest pluralizmem koncepcji prezentowanych z jednej strony przez naukowców, z drugiej przez statystyków i praktyków z branży. Rysują się wyraźnie dwie koncepcje. Jedna to koncepcja teoretyczna, wielowariantowa, niespójna, co do której naukowcy reprezentujący różne dziedziny wiedzy mają indywidualne podejście, druga statystyczna, oparta na wybranych definicjach, wykorzystywanych na użytek badań ilościowych (Zürn, 1972). W związku z tym wydaje się słuszne stosowanie w badaniach potocznego rozumienia turystyki, które najczęściej kojarzone jest z pewnym wysiłkiem fizycznym, turystyką aktywną oraz poznawaniem i zwiedzaniem nowych miejsc. Takie spojrzenie na turystykę sugerują prowadzone badania pilotażowe. Oczywiście jest to koncepcja nowa i na pewno dyskusyjna, jednak wydaje się, iż może ułatwić badania społeczne w sferze turystyki.

Pojęcie aktywności turystycznej, jak twierdzi W. Alejsiak (2000), jest dosyć rzadko używane w literaturze turystycznej.

Według niego częściej pisze się o konsumpcji turystycznej, uczestnictwie w turystyce itp. Rzadziej tym terminem operują ekonomiści zajmujący się tematyką turystyczną, jednak w naukach społecznych jest to dosyć powszechnie używane określenie. Przykłady niektórych sposobów klasyfikacji aktywności ludzkiej podaje R. Winiarski (1995). Jego zdaniem w literaturze przedmiotu wyróżnia się aktywność:

- a) fizyczną i psychiczną,
- b) autoteliczną i heteroteliczną,
- c) społeczną, intelektualną i amatorską,
- d) ruchową, społeczno-zawodową i psychiczno-kulturalną,
- e) społeczną, naukową, kulturalną i turystyczną,
- f) produkcyjną, edukacyjną, zabawową, samoobsługową, militarną, artystyczną itd.

Mimo iż w jednej z podanych klasyfikacji została wyodrębniona aktywność turystyczna, to trudno nie dopatrywać się w innych rodzajach aktywności także związków z turystyką. Precyzyjne określenie i umiejscowienie turystyki spośród innych form aktywności pozostaje sprawą otwartą i dyskusyjną (Fig. 1).

Aktywność turystyczna uwarunkowana jest wieloma czynnikami: społecznymi, ekonomicznymi, politycznymi, przestrzenno-kulturowymi, losowymi i innymi. Aktywność turystyczna określona jest jako „całokształt czynności związanych z przygotowaniem i uprawianiem turystyki oraz różnymi formami jej przeżywania. Jednak podstawowym przejawem aktywności turystycznej jest samo uprawianie turystyki” (Łopaciński, 1986). Definicja ta nawiązuje do etapów podróży lub tzw. triady M. Boyera, który wyróżnia trzy jej części, z punktu widzenia osoby uprawiającej turystykę. Jest to podróż wyobrażona (przed wyjazdem), podróż realizowana, przeżywana (w trakcie wyjazdu) i podróż wspomniana (po powrocie). Z badawczego punktu widzenia najbardziej interesujący jest drugi etap, dlatego badania naukowe koncentrują się przede wszystkim na samym uprawianiu turystyki. Nieco inną definicję aktywności turystycznej podaje Z. Lubowicz (2005), która pod tym pojęciem rozumie „działania ukierunkowane na realizację różnych celów związanych z wyjazdem”, a za kryterium aktywności turystycznej przyjmujemy nawet pojedynczy fakt wyjazdu, bez względu na cele, którym miał on służyć (Fig. 2).

Kryteria wyodrębniania turystów

Analizując dotychczasowy dorobek badawczy w zakresie aktywności turystycznej, trzeba zwrócić uwagę, że brakuje możliwości porównania wyników badań. Wynika to głównie z braku ujednoczonej definicji aktywności turystycznej. Wydaje się zatem, iż należałoby uporządkować sposoby oceny osób, które można zakwalifikować do uprawiających turystykę.

Zatem wyróżnić można trzy kryteria wyodrębniania turystów. Następnie na podstawie tych kryteriów wybiera się osoby, które mogą być poddane szczegółowym badaniom.

Pierwsze kryterium – kryterium formalne

Do tej grupy zaliczają się osoby, które są zapisane do organizacji turystycznych.

Drugie kryterium – kryterium definicyjne

Do tej grupy zaliczają się osoby, które wyjechały w ciągu ostatniego roku przynajmniej jeden raz poza miejsce stałego zamieszkania.

Trzecie kryterium – kryterium subiektywne

Do tej grupy zalicza się osoby, które subiektywnie odczuwają, że uprawiają turystykę.

Definiowanie aktywności turystycznej

Wobec powyższego wydaje się, że warto wprowadzić określenie „świadomej aktywności turystycznej” i „nieświadomej aktywności turystycznej”. Takie pojęcia znajdują odniesienie w definicjach przyjętych przez UN WTO. W pytaniu postawionym respondentom, dotyczącym uprawiania turystyki, chodzi o aktywność turystyczną „świadomą”, inaczej można by powiedzieć „zaangażowaną”. Ludzie, którzy nie znają i nie posługują się naukowymi definicjami tego zjawiska, twierdzą, że uprawiając turystykę, mają świadomość w niej uczestniczenia. Pojęcie turystyki świadomej wydaje się pewnym *novum*, ale chyba najrzetelniej

oddaje ono uczestnictwo w turystyce. Celem takiego traktowania turystyki i wprowadzenia powyższego podziału jest osiągnięcie w przyszłości takiej sytuacji, jeśli takie podejście do turystyki zostałyby zaakceptowane, aby możliwe było prowadzenie badań porównawczych na przestrzeni dłuższego czasu i w różnych ośrodkach. Indywidualne i subiektywne traktowanie turystyki przez respondentów eliminuje ograniczenia, które mogą wprowadzać wybrane i stosowane w badaniach definicje.

Turystyka świadoma jest zatem najbardziej obiektywnym określeniem odzwierciedlającym aktywność turystyczną (Fig. 3). Tego rodzaju określeń odnoszących się do aktywności turystycznej jak dotychczas w literaturze nie spotkano. Proponowane definicje aktywności turystycznej są albo zbyt wąskie, albo zbyt szerokie. Pewne podobieństwa można zaobserwować w koncepcji K. Przeclawskiego, wąskiego i szerokiego rozumienia turystyki. O różnorodności koncepcji aktywności turystycznej świadczą mogą opinie niektórych badaczy, którzy za przejaw aktywności turystycznej uważają także zakupy i posiadanie sprzętu turystycznego (Łopaciński, 1988).

Wobec powyższego można zaproponować także nowatorską, chociaż niewątpliwie dyskusyjną definicję. Zatem „turystyka to wszystkie wyjazdy poza miejsce zamieszkania, które w subiektywnym odczuciu jej uczestników zaliczane są do aktywności turystycznej” (Fig. 4) (Różycki, 2009).

References (Literatura)

- Alejskiak, W., 2000. *Metodologia badania i określania aktywności turystycznej ludności w wybranych krajach*. AWF, Wrocław, personal communication.
- Lubowicz, Z., 1995. *Aktywność turystyczna uczniów szkół ponadpodstawowych w 1994 i w okresie zimowej przerwy semestralnej w 1995 roku*. Instytut Turystyki, Warszawa, personal communication.
- Łopaciński, K., 1986. Aktywność turystyczna młodzieży akademickiej. *Problemy Turystyki*, 2: 62–82.
- Łopaciński, K., 1988. Poziom aktywności turystycznej studentów. In: Malinowski J. (ed.), *Spoleczno-pedagogiczne problemy turystyki ze szczególnym uwzględnieniem turystyki młodzieży studenckiej*. Instytut Turystyki, Warszawa: 123.
- Różycki, P., 2009. *Zarys wiedzy o turystyce*. Proksenia, Kraków.
- Winiarski, R., 1995. *Aktywność sportowa młodzieży. Geneza – struktura – uwarunkowania*. AWF, Kraków.
- Zürn, M., 1972. Gospodarowanie czasem w końcu tygodnia. In: Saar, E., Skórzyński, Z., Strzeszewski, M., Zürn, M. (eds), *Weekendy mieszkańców Krakowa. Z badań socjologicznych nad kulturą czasu wolnego*. Instytut Naukowy Kultury Fizycznej, Warszawa: 135–172.